
Barns rätt till delaktighet i Finland

Sammanfattning av läget och centrala
utvecklingsbehov

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Utgivare

Justitieministeriet
www.justitieministeriet.fi

Publikationens titel

Barns rätt till delaktighet i Finland: sammanfattning av läget och centrala utvecklingsbehov

Publiceringsdatum

Den 29 januari, 2020

Författare

Styrgruppen för pilotprojektet i anslutning till verktyget för bedömning av rätten till delaktighet bland barn och unga under 18 år; ordförande Johanna Suurpää (JM), sekreterare Liisa Männistö (JM)

Nyckelord

Barns rättigheter, deltagande, delaktighet, delaktighetssystem, barn (åldersgrupper), unga, jämlikhet, hörande, Europarådet, bedömningsmetoder

Denna publikation har sammanställts med stöd av Europarådet. De uppfattningar som presenteras i publikationen representerar inte nödvändigtvis Europarådets officiella ståndpunkter.

Inledning

Europarådet publicerade år 2016 ett bedömningsverktyg som medlemsländerna kan använda för att mäta sina framsteg vid genomförandet av ministerkommitténs rekommendation CM/Rec(2012)2 om delaktigheten bland barn och unga under 18 år. Syftet med bedömningsverktyget är att få medlemsländernas verksamhetssätt att motsvara den nivå som krävs i rekommendationen och på så sätt säkerställa att barnen i enlighet med artikel 12 i FN:s konvention om barnets rättigheter har rätt att delta i beslut som rör dem.

Verktyget består av tio indikatorer, med hjälp av vilka medlemsländerna kan bedöma hur väl de säkerställer och främjar barns delaktighet och sina sätt att ge barn tillfälle att delta.

Justitieministeriet inledde i början av 2019 ett pilotprojekt för bedömningsverktyget i Finland och tillsatte en styrgrupp för att stöda och följa upp genomförandet av pilotprojektet. I styrgruppen ingår utöver justitieministeriet även representanter för social- och hälsovårdsministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, inrikesministeriet, Barnombudsmannens byrå, Delegationen för etniska relationer, Finlands Kommunförbund rf, Centralförbundet för Barnskydd rf och Mannerheims Barnskyddsförbund rf.

Som ett resultat av pilotprojektet publicerade justitieministeriet våren 2020 bedömningsrapporten *"Vi hör utan att lyssna". Barns rättigheter till delaktighet och inflytande i Finland*. Denna publikation innehåller en sammanfattning av centrala observationer som lyfts fram i bedömningsrapporten.

Avsikten är att medlemsländerna ska använda det bedömningsverktyg som Europarådet tagit fram som stöd när de mäter sina framsteg vid fullgörandet av vissa skyldigheter angående barns rätt till delaktighet. Bedömningsverktyget kan således inte användas för att jämföra olika medlemsländer, utan det är uttryckligen ett verktyg för självbedömning. I bedömningsrapporten har man strävat efter att granska barns rätt till delaktighet och delaktighetsstrukturerna mycket självkritiskt och att så öppet som möjligt föra fram olika utvecklingsbehov i anslutning till barns rätt till delaktighet. Därför innehåller rapporten numeriska bedömningar av läget när det gäller barns rätt till delaktighet i Finland.

I skrivande stund, i början av år 2020, har flera omfattande strategier på statsrådsnivå, program och projekt med direkt koppling till barns rätt till delaktighet redan inletts i Finland, och ännu fler kommer att inledas. Framför allt den nationella barnstrategin, kommunikationsstrategin för barnets rättigheter och programmet för utveckling av barn- och familjetjänster, men också det riksomfattande programmet för ungdomsarbete och ungdomspolitik samt det nationella demokratiprogrammet är exempel på åtgärder som bidrar till att främja barns rätt till delaktighet. Bedömningsrapporten erbjuder förhoppningsvis input och innehåll för dessa processer och tjänar beredningen av dem. Målet är att resultaten i rapporten ska kunna integreras i beredningsarbetet och därmed ingå i en större helhet.

Indikator 1

Bestämmelser om barns och unga personers rätt att delta i beslutfattande finns i landets grundlag och övriga lagstiftning

Kort lägesbeskrivning

Barns rätt att delta i beslut som rör dem själva och myndigheternas skyldighet att ta reda på barns åsikter i frågor som rör dem beaktas allmänt taget väl i Finlands lagstiftning. FN:s konvention om barnets rättigheter gäller på lagnivå i Finland. Grundlagen innehåller bestämmelser om den enskildes rätt att delta i och påverka samhällets och livsmiljöns utveckling. Därtill innehåller grundlagen en uttrycklig bestämmelse om att barn ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva.

Barns rätt till delaktighet regleras också i vissa allmänna lagar, såsom förvaltningslagen och kommunallagen, och i ett antal speciallagar, bl.a. de lagar som gäller småbarnspedagogik, förskoleundervisning och utbildning, social- och hälsovård, barnskydd, vårdnad om barn, vårdnadshavare och adoption, person- och familjerätt, invandring, asylsökning och medborgarskap, straff- och processrätt samt påföljdssystemet.

Numerisk bedömning

0	Det finns ingen känd lagbestämmelse som garanterar att barn kan uttrycka sina synpunkter och att deras synpunkter tillmäts betydelse
1	Rättsligt uttryck för barns rätt att höras inom minst två av de angivna områdena ¹
2	Rättsligt uttryck för barns rätt att höras inom minst fyra av de angivna områdena
3	En tydlig rättslig förpliktelse att höra barns synpunkter och tillmäta dem betydelse är förankrad i konstitutionen och inom minst sex av de angivna områdena

Utvecklingsbehov

- Lagstiftningen om barns rätt till delaktighet upplevs vara splittrad och till vissa delar oenhetlig (t.ex. när det gäller åldersgränser som förpliktar till hörande), vilket gör det svårare att forma en helhetsbild av situationen.
- Utvecklingsbehov har även identifierats i bedömningen och uppföljningen av konsekvenser för barn, både inom lagberedningen och inom förvaltningens beslutfattande.
- I verkställandet av lagstiftningen har man identifierat brister t.ex. i hörandet av teckenspråkiga barn och barn med funktionsnedsättning.

¹Områden som anges i bedömningsverktyget: skolor och utbildning, barnskydd, vårdnad om barn och adoption, vårdnadshavare, familjens beslutfattande, hälso- och sjukvård, migrations- och asylförfaranden samt straffrättsliga förfaranden.

Indikator 2

Barns och ungas rätt att delta i beslutfattande är uttryckligt inkluderad i en sektorsöverskridande nationell strategi för att genomföra barns rättigheter

Kort lägesbeskrivning

Finland saknar för närvarande en sådan nationell barnstrategi som FN:s kommitté för barns rättigheter har rekommenderat, och det står i nuläget inte klart vilket ministerium som ansvarar för samordningen av barnpolitiken. I enlighet med regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering inleddes emellertid hösten 2019 beredningen av en nationell barnstrategi som grundar sig på FN:s konvention om barnets rättigheter. Så som det fastställts i regeringsprogrammet bygger strategin på kunskap och forskning, och den främjar genomförandet av konventionen om barnets rättigheter. Vidare förbinder sig regeringen att bedöma konsekvenserna för barn i beslutsprocessen och att främja barnbudgetering, ett starkt kunskapsunderlag för barns välfärd samt barns och ungas delaktighet. I beredningsarbetet har delaktighet identifierats som ett centralt delområde inom barns välfärd.

Numerisk bedömning

0	Det finns ingen strategi för barns rättigheter
1	Det finns begränsade referenser till barns rättigheter inom en bredare nationell strategi för mänskliga rättigheter
2	Det finns vissa referenser till barns delaktighet som en del av en sektorsöverskridande nationell strategi för barns rättigheter
3	Det finns ett distinkt och samstämt fokus på barn och ungas rätt att delta i beslutfattande i en sektorsöverskridande strategi för barns rättigheter, som innehåller en dedikerad uppsättning med mål, en etablerad huvudansvarig (t.ex. ett barn- eller ungdomsministerium) och specifika resurser tilldelade för att genomföra strategin

Utvecklingsbehov

- I beredningen och verkställandet av strategin bör särskild vikt fästas vid delaktighet, hörande och jämlikhet i fråga om barn i utsatta situationer. Det är viktigt att utveckla sektorsövergripande samarbete och förbättra information och kommunikation som främjar tillgodoseendet av barnens rättigheter.
- Strategin bör främja genomförandet av FN:s konvention om barnets rättigheter i Finland så att den också beaktar de mest utsatta barnen, såsom asylsökande barn och papperslösa barn.
- Strategin bör dessutom beakta FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, och en separat grupp av experter på funktionsnedsättning borde involveras i beredningen av strategin.

Indikator 3

I landet finns en lagstadgad oberoende institution för barns rättigheter

Kort lägesbeskrivning

I Finland finns det en barnombudsman. Barnombudsmannen är en självständig och oberoende statlig myndighet, som administrativt sett verkar i anslutning till justitieministeriet. Barnombudsmannen ska främja barnens bästa och tillgodoseendet av deras rättigheter på en allmän samhälls- och rättighetsnivå. Ombudsmannen har ingen befogenhet i ärenden som rör enskilda barn eller familjer. Den allmänna laglighetsövervakningen av barns rättigheter hör till riksdagens justitieombudsman.

Barnombudsmannens och riksdagens justitieombudsmans uppgifter kompletterar varandra, och tillsammans bildar ombudsmännen ett sådant nationellt tillsynsorgan som FN:s kommitté för barnets rättigheter förutsätter. Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter utgörs av riksdagens justitieombudsman, Människorättscentret och dess människorättsdelegation. Institutionen som helhet uppfyller kraven enligt Parisprinciperna. Barnombudsmannen sitter i människorättsdelegationen.

Barnombudsmannen håller kontakt med barnen och ungdomarna och samlar in information om dem på många olika sätt, t.ex. med hjälp av verksamhetsmodellen Unga rådgivare (Nuoret Neuvonantajat), expertklasser, undersökningar och utredningar.

Numerisk bedömning

0	Ingen ombudsperson eller kommissionär för barn
1	Ombudsperson/kommissionär har etablerats men skyddas inte enligt lag
2	Ombudsperson/kommissionär har etablerats och skyddas enligt lag
3	Ombudsperson/kommissionär har etablerats och uppfyller alla Parisprinciper ²

Utvecklingsbehov

- Allmänhetens kännedom om barnombudsmannen borde förbättras, liksom även barnens medvetenhet om vilka rättsmedel de har tillgång till. Framför allt barn i utsatta situationer vet inte tillräckligt mycket om vad de olika myndigheterna gör och vilka rättsmedel det finns.
- En effektivare kommunikation till barnen måste genomföras i samarbete med olika aktörer.

²The principles relating to the Status of National Institutions (Paris Principles), kan läsas på FN:s webbplats: <https://www.un.org/ruleoflaw/files/PRINCI~5.PDF>

Indikator 4

I landet finns mekanismer som gör det möjligt för barn att utöva sin rätt att säkert delta i rättsliga och administrativa förfaranden

Kort lägesbeskrivning

I rättsliga och administrativa förfaranden tillämpas beroende på sektor något varierande metoder och förfaranden när det gäller att höra och biträda barn och att säkerställa att ett barn får information om sina rättigheter och förstår beslut som fattats om honom eller henne.

Numerisk bedömning

0	Barn har ingen direkt tillgång till domstolarna
1	Regler och förfaranden för att trygga barns rätt att dels få information om sina rättigheter och fri tillgång till en advokat, dels bli hörd i rättegångar och få beslut förklarade för sig på ett sätt som de kan förstå tillämpas inom ett av de rättsliga eller administrativa områden som anges
2	Regler och förfaranden för att trygga barns rätt att få information om sina rättigheter och fri tillgång till en advokat samt att bli hörd i rättegångar tillämpas inom minst två av de rättsliga eller administrativa områden som anges ³
3	Europarådets riktlinjer om rättssystem som tar hänsyn till barns behov följs fullt ut inom alla angivna rättsliga och administrativa områden

³Rättsliga och administrativa områden som anges i bedömningsverktyget: straffrätt, familjerätt, vårdnad om barn och barnskydd samt invandring

Utvecklingsbehov

- Det som i första hand behöver utvecklas är barnvänliga sätt för hörande och praxisen att beakta principen om barnets bästa. Det behövs fler förfaranden som lämpar sig i synnerhet för små barn, barn som behöver olika kommunikationssätt och barn som hör till olika språkgrupper.
- Barnen får inte tillräcklig information om sina rättigheter eller om de rättsmedel de har att tillgå. Förutom barnen bör också deras vårdnadshavare vara medvetna om barnets rättigheter och de rättsmedel som finns att tillgå. Barn som kommit till Finland utan vårdnadshavare behöver information om processer som gäller dem, rättshjälp och juridisk rådgivning. Även barn som placerats utanför hemmet är ofta omedvetna om vilka rättigheter de har och om myndigheternas skyldigheter.
- I fråga om straffrättsliga förfaranden gäller det bl.a. att se till att det på polisinsatserna finns tillräckligt med barnvänliga förhörssrum som lämpar sig för hörande av barn och att barnoffer förordnas ett rättsligt biträde i ett så tidigt skede av straffprocessen som möjligt. Särskild vikt bör fästas vid skyddsåtgärder i fråga om barn som kallas personligen till en rättegång. Även offrets möjlighet att få hjälp och hänvisningen till stödtjänster bör stärkas som en etablerad del av förundersökningen och anlita av en stödperson i straffprocesser bör främjas. Dessutom bör det förfarande genom vilket barn kan anlita ett biträde/en advokat i brottmål och civila mål utvecklas.
- Intressebevakningssystemet inom barnskyddet bör utnyttjas effektivare än i dag och utvecklas i hela landet. En annan del av systemet som behöver utvecklas är att beslut ska delges barn i en för dem begriplig form och på ett språk som de förstår.
- Betydande brister har identifierats i förfarandena i anslutning till intersexuella barns hälsa när det gäller barnens rätt att delta i beslut som rör deras omvårdnad.

Indikator 5

Det finns barnvänliga klagomålsförfaranden

Kort lägesbeskrivning

Den allmänna laglighetsövervakningen av barns rättigheter hör till riksdagens justitieombudsman. Riksdagens justitieombudsman och barnombudsmannen bildar tillsammans ett sådant nationellt tillsynsorgan som avses i konventionen om barnets rättigheter.

Klagomålsförfarandena och sätten och tiderna för omprövning varierar beroende på vilken sektor, myndighet och administrativ eller rättslig process det är fråga om. Det är svårt att få en helhetsbild av situationen, och varken barnen eller vårdnadshavarna känner tillräckligt väl till vilka klagomålsförfaranden de har att tillgå. Förfarandena fokuserar i regel på vårdnadshavarna, och dessutom sker de skriftligt. Det finns framför allt ytterst lite information och hjälp som riktas till barn när det gäller att framställa klagomål och föra klagomål vidare.

Av de områden som anges i Europarådets bedömningsverktyg är barnskydd och utbildning sådana områden inom vilka man i Finland strävat efter att fästa vikt vid barnvänliga klagomålsförfaranden. Vidare har barnvänligheten utvecklats när det gäller den allmänna laglighetsövervakningen (riksdagens justitieombudsman). De klagomålsförfaranden som tillämpas i dag kan dock inte anses vara särskilt barnvänliga. I synnerhet barn i utsatta situationer och deras föräldrar/vårdnadshavare drar sig dessutom för att inleda en rättslig eller administrativ process av rädsla för att bli stämplade eller diskriminerade.

Numerisk bedömning

0	Inga klagomåls- eller responsförfaranden finns inom något av de angivna områdena
1	Barnvänliga klagomålsförfaranden finns inom två av de angivna områdena ⁴
2	Barnvänliga klagomålsförfaranden finns inom fyra av de angivna områdena
3	Barnvänliga klagomålsförfaranden föreskrivs i lag och är enkelt åtkomliga för alla barn inom alla angivna områden. Barn erbjuds information om deras rätt att överklaga och få hjälp och stöd med att anföra klagomål i enlighet med sin ålder och sin förmåga

Utvecklingsbehov

- Barn och unga bör vara bättre medvetna om sina rättigheter och om klagomålsförfarandena. Informationen bör erbjudas, särskilt när det gäller barn, i lämplig form och med hjälp av sådana kommunikationskanaler och kommunikationssätt som barn använder.
- De nuvarande klagomålsförfarandena bör bedömas med avseende på barnvänlighet och utvecklas systematiskt. I bedömningen bör vikt fästas förutom vid de praktiska förfarandena även vid barnens egna erfarenheter av hur de upplever att de kan påverka inom de offentliga tjänsterna, om de anser sig ha blivit felbehandlade.
- I synnerhet barn i utsatta situationer, såsom barn med funktionsnedsättning, asylsökande barn eller barn som hör till en sexuell minoritet eller könsminoritet, och deras vårdnadshavare bör informeras om klagomålsförfarandena och erbjudas hjälp och stöd i klagomålsprocesserna.
- Vid sidan av rättsmedel som används i efterhand bör man utveckla sådana förfaranden som främjar tillgodoseendet av barns rätt till delaktighet främst på andra sätt än genom klagomål eller sökande av ändring. Barn bör höras och deras åsikter beaktas i frågor som rör dem, och möjligheterna att klaga bör vara lättåtkomliga i barnens vardag, så att de inte behöver använda rättsmedel i efterhand.

⁴Verksamhetsmiljöer som anges i bedömningsverktyget: skolor och utbildningsrelaterade verksamhetsmiljöer, förfaranden i anslutning till vårdnad om barn och barnskydd, hälsorelaterade verksamhetsmiljöer, straffrättsliga förfaranden, familjerättsliga förfaranden, invandringsrelaterade förfaranden.

Indikator 6

Barns rätt att delta i beslutsfattande ingår i grundläggande utbildningar för yrkespersoner som arbetar med barn

Kort lägesbeskrivning

Barnets rättigheter, framför allt barnets rätt till delaktighet, behandlas inte särskilt ingående i den grundläggande utbildningen för de yrkesgrupper som granskas i denna rapport. Ett undantag är emellertid utbildningen för samhällspedagoger som arbetar som barn- och ungdomsledare/med barn och ungdomar, där stor vikt fästs vid barns och unga personers rättigheter och möjligheter att delta.

Som exempel kan nämnas att lärarnas kompetensnivå inom demokrati- och människorättsfostran varierar i nuläget, och det saknas en enhetlig lärarutbildning på detta område. Enskilda omnämnan av studieperioder som behandlar barns rättigheter förekommer förutom inom lärarutbildningen även t.ex. inom juridikstudierna, socialarbetar- och socionomstudierna, studierna inom hälso- och sjukvårdsbranschen samt studier inom brottspåföljdssektorn.

I innehållsbeskrivningen för den grundläggande polisutbildningen nämns inget om barns rättigheter. Däremot behandlas barns rättigheter och hur de ska tryggas inom polisverksamheten i påbyggnadsutbildningen för poliser. Inom läkarutbildningen tillämpas en medikal approach, och barns rättigheter nämns inte i undervisningsprogrammen.

Numerisk bedömning

0	Ingen eller mycket begränsad utbildning finns om barns rätt till delaktighet
1	Kompetensbaserad utbildning om barns rätt till delaktighet ingår i programmet för den grundläggande utbildningen för minst en av de angivna yrkesgrupperna ⁵
2	Kompetensbaserad utbildning om barns rätt till delaktighet ingår i programmet för den grundläggande utbildningen för minst tre av de angivna yrkesgrupperna
3	Kompetensbaserad utbildning om barns rätt till delaktighet ingår i programmet för den grundläggande utbildningen för minst sex av de angivna yrkesgrupperna

Utvecklingsbehov

- Det har inte varit möjligt att utifrån denna rapport få en heltäckande uppfattning om i vilken grad undervisning i barns rätt till delaktighet ingår i programmen för grundläggande utbildning för olika yrkesgrupper. För att man ska kunna göra en pålitligare bedömning bör man i fortsättningen grundligt utreda innehållet i programmen för grundläggande utbildning och påbyggnadsutbildning för yrkesgrupperna.
- I detta sammanhang kan man dock konstatera att den allmänna medvetenheten om barns rättigheter bör stärkas bland alla yrkesgrupper som arbetar med barn, och att utbildningen om barns rättigheter bör effektiviseras i fråga om såväl grundläggande utbildning som påbyggnadsutbildning.
- När det gäller undervisningen i barns rätt till delaktighet kan det finnas stora skillnader mellan olika läroanstalter och universitet t.o.m. inom ett och samma läroämne. Dessutom kan kurserna om barns rättigheter och delaktighet vara antingen obligatoriska eller frivilliga, beroende på läroanstalten och läroämnet. Man bör granska läroplansgrunderna för att säkerställa att alla som arbetar med barn får tillräckligt med kunskap och färdigheter i samband med sin grundläggande utbildning så att barns rätt till delaktighet tillgodoses.
- De som arbetar med barn i utsatta situationer, såsom barn med funktionsnedsättning eller teckenspråkiga barn, bör få lära sig att utnyttja alternativa kommunikationssätt när de ska utreda ett barns åsikt. Undervisningen bör vara tillräckligt konkret, så att de studerande får praktiska verktyg för att främja barns delaktighet och ta reda på ett barns åsikt.

⁵Yrkesgrupper som anges i bedömningsverktyget: lärare, jurister, domare, poliser, socialarbetare, yrkespersoner inom hälso- och sjukvården, migrationsmyndigheter, förmyndarmyndigheter och internarbetare, fängelseanställda, barn- och ungdomsledare/personer som arbetar med barn och unga, statstjänstemän.

Indikator 7

Barn får information om sin rätt att delta i beslutsfattande

Kort lägesbeskrivning

Riktlinjer för den landsomfattande kommunikationen om barnets rättigheter har stakats ut i den nationella kommunikationsstrategin för barnets rättigheter. För det praktiska genomförandet av och samarbetet kring kommunikationen om barnets rättigheter verkar i anslutning till Centralförbundet för barnskydd rf ett nationellt samarbetsnätverk för barnets rättigheter, som omfattar landsomfattande organisationer och myndigheter. Barnombudsmannen och Centralförbundet för barnskydd rf har diskuterat en reform av den nationella kommunikationsstrategin år 2020. I planeringen av den nya kommunikationsstrategin strävar man efter att beakta andra befintliga och aktuella barnrelaterade strategier och riktlinjer.

FN:s konvention om barnets rättigheter ger en rättslig grund för småbarnspedagogiken och för undervisningen i förskolorna, den grundläggande utbildningen och gymnasierna, och delaktighet hör till de centrala grundprinciperna inom småbarnspedagogiken och undervisningen på de ovannämnda tre stadierna. I grunderna för de yrkesinriktade grundexamen nämns vikten av delaktighet, och att möjligheterna till delaktighet tryggas och de ungas levnadsförhållanden utvecklas, men uttryckligen barnets rättigheter lyfts inte fram.

Kommunernas förfaranden för att erbjuda barn och unga information varierar både mellan och inom kommunerna. Kommunernas information om delaktighet och beslutsfattande når allmänt taget väl de ungdomar som är engagerade i påverkansverksamhet eller i diverse verksamhet som ordnas inom ramen för ungdomsarbetet, men informationen når sämre ut till de övriga ungdomarna och framför allt till de yngre barnen. Kommunerna och organisationerna tillhandahåller informations- och rådgivningstjänster såväl på fysiska servicecentraler och servicecentraler som i regionala eller lokala webbtjänster. Dessutom finns det webbtjänster som ger unga möjlighet att delta och påverka på både nationell och lokal nivå.

Numerisk bedömning

0	Ingen barnvänlig information om barns rätt till delaktighet finns att tillgå
1	Offentliga ad hoc-utbildnings-/informationsprogram finns för att öka medvetenheten om barns rätt till delaktighet och föreningsrätt
2	Barnvänlig information distribueras sporadiskt till barn i olika åldrar och i olika format, inklusive Braille, om exempelvis barnrelaterade föreningar, tjänster, förfaranden, rättigheter, samråd och myndighetsanvisningar
3	Det finns omfattande och tillgängliga informationsprogram om barns rätt till delaktighet, och barnens rättigheter ingår som en obligatorisk del i läroplanen för läroanstalterna på andra stadiet

Utvecklingsbehov

- Den allmänna medvetenheten om konventionen om barnets rättigheter och om barns rätt till delaktighet bör stärkas bl.a. så att utbildningen för personer som arbetar med barn effektiviseras. Kommunernas förtroendevalda och anställda bör erbjudas utbildning och information om delaktighet och hörande i fråga om barn och unga.
- Kommunerna bör dessutom i bredare utsträckning ge barn information om deras rättigheter i barnvänlig form och med hjälp av sådana kommunikationskanaler som barn använder. Även informationsspridningen barn och unga emellan bör stärkas, och bästa praxis för sådan typ av kamratstödsinformation bör spridas effektivare.
- Man bör bedöma hur människorättsfostran genomförs inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen samt hur konventionen om barnets rättigheter kunde göras mer känd. Även skolornas och läroanstalternas åtgärder för att öka delaktigheten bland barn och unga bör bedömas regelbundet.
- Skolorna och läroanstalterna bör allt mer aktivt informera eleverna/de studerande och deras föräldrar eller vårdnadshavare om på vilket sätt eleverna/de studerande kan delta och påverka i frågor som rör dem själva. I synnerhet information om små barns rätt att delta i beslutsfattande bör i bredare utsträckning än hittills spridas i barnens vardag. I informationsspridningen måste särskild vikt fästas vid att uppfylla de särskilda behov som barn i utsatta situationer har och trygga tillgången till information.

Indikator 8

Barn är representerade i olika forum, inklusive via sina egna organisationer, på styrningsnivå i skolan och lokalt, regionalt och nationellt

Kort lägesbeskrivning

Delaktigheten bland barn och unga realiserar i Finland främst inom ramen för formella strukturer och sådana strukturer som slagits fast av vuxna. Strukturerna för delaktighet upplevs huvudsakligen vara i sin ordning, men brister finns till exempel i myndigheternas attityder (barnens åsikter tas inte på allvar) och i det sätt på vilket jämlik delaktighet realiserar i praktiken. De befintliga representationsstrukturerna är i första hand riktade till ungdomar. Ytterst få strukturer lämpar sig för små barn.

Det finns endast ett fåtal nationella forum för barn och ungdomar. Omkring hälften av alla landskap har ett ungdomsfullmäktige på landskapsnivå. De ungas möjligheter att delta och påverka varierar mycket mellan de olika kommunerna; de större kommunerna erbjuder de mångsidigaste möjligheterna. Ett ungdomsfullmäktige enligt kommunallagen eller en motsvarande påverkansgrupp för unga har inrättats i 98 procent av kommunerna i Finland, och ungdomsfullmäktigena har fått bättre representativa påverkansmöjligheter under de senaste åren. Ungdomsfullmäktiges möjligheter att delta och påverka varierar dock från en kommun till en annan. Även den evangelisk-lutherska kyrkan har under de senaste åren stärkt i synnerhet de ungas möjligheter till delaktighet och hörandet av unga inom församlingarna.

Inom småbarnspedagogiken stöds barns möjligheter att delta och påverka i frågor som rör dem själva exempelvis med hjälp av enhetsvisa barn-

möten. Skolorna och läroanstalterna har numera en relativt etablerad elev- och studentkårsverksamhet. År 2017 bedrevs elevkårsverksamhet vid högstadieskolorna i så gott som alla kommuner och vid lågstadieskolorna i över 80 procent av kommunerna. Studentkårsverksamhet på andra stadiet bedrevs i 70 procent av kommunerna. Elev- eller studentkårsverksamhet på alla skolstadiet bedrevs i omkring varannan kommun. Endast tre kommuner i hela landet saknade all form av elevkårsverksamhet.

Numerisk bedömning⁶

0	Det finns inga forum genom vilka barn kan vända sig till skolans ledning och till lokala, regionala och nationella myndigheter
1	Det finns ett barn-/ungdomsråd eller -parlament genom vilket barn kan vända sig till myndigheter på nationell nivå
2	Det finns ett barn-/ungdomsråd eller -parlament genom vilket barn kan vända sig till myndigheter på regional nivå
3	Det finns lagstadgade barn-/ungdomsråd eller -parlament genom vilka barn kan vända sig till myndigheter på skolnivå och till lokala, regionala och nationella myndigheter

Utvecklingsbehov

- Delaktigheten i representationsstrukturer bör främjas bland barn och unga i utsatta situationer, såsom barn och unga med funktionsnedsättning. Parallellt med representationsstrukturerna gäller det också att stärka andra metoder för att öka delaktigheten och påverkansaktiviteten så att alla barn och unga har jämlika möjligheter att delta och påverka.
- Metoder för hörande som motsvarar barnens och ungdomarnas egna behov och önskemål ska införas på alla förvaltningsnivåer. Inom kommunerna, landskapen och statsförvaltningen gäller det att på ett övergripande sätt överväga med vilka metoder bl.a. det hörande av ungdomar som förutsätts i kommunallagen och ungdomslagen kan genomföras som ett samarbete mellan olika aktörer.
- I varje kommun bör ett ungdomsfullmäktige eller en påverkansgrupp för unga tillsättas av kommunstyrelsen, och de unga ska ges möjlighet att påverka i alla de frågor i kommunen som kan bedömas vara av betydelse för barnen och ungdomarna. Det krävs tillräckliga resurser (tid, budget, personlig arbetsinsats) och ofta även en ändring av bekanta handlingssätt för att ett mångsidigt deltagande bland och hörande av barn och unga ska kunna säkerställas.
- Barnen själva önskar bl.a. att man i skolorna mer aktivt skulle diskutera aktuella politiska

beslut och ordna valborg och skuggval, att rösträttsåldern skulle sänkas till 16 år och att barnen skulle uppmuntras till att påverka på både lokal och nationell nivå.

- Barns och ungas delaktighet och påverkan i lagberedningsprocesser bör systematiseras, framför allt i fråga om lagstiftningsprojekt som direkt gäller dem.
- Elevkårernas och studentkårernas roll och aktivitet bör stärkas på alla sätt i skolans vardagliga arbete, såsom i ledningsgruppen, på lärarmöten och inom föräldrakommittéer samt genom att sprida bästa praxis på nationell nivå.

⁶Obs! De bedömningsgrunder som anges i bedömningsverktyget är för kategoriska, i synnerhet i fråga om denna indikator. Inget av de givna alternativen beskriver direkt situationen i Finland. Till exempel är strukturerna på kommun- och läroanstaltsnivå huvudsakligen i sin ordning, och detsamma gäller åtminstone delvis på regional nivå. På nationell nivå är situationen sämst när det gäller strukturerna för delaktighet.

Indikator 9

Det finns responsförfaranden riktade till barn om lokala tjänster

Kort lägesbeskrivning

I Finland samlar man inte systematiskt information om barns erfarenheter av lokala tjänster (framför allt små barn) inom alla sektorer. Allmänt taget verkar det också som om endast ett fåtal av de befintliga responsystemen är uttryckligen barnvänliga. Inom ramen för denna bedömning hittade man mest information om responsmekanismer som är avsedda för barn inom utbildnings- och undervisningssektorn och inom barnskyddstjänsterna.

Nationella enkäter och utredningar, såsom enkäten Hälsa i skolan, FinLapset-undersökningen, Barnbarometern och Ungdomsbarometern, genomförs med jämna mellanrum, och uppföljningsinformationen från dessa utnyttjas förutom av statsförvaltningen även av bl.a. läroanstalterna, kommunerna och regionförvaltningen exempelvis när det gäller att främja barnens välfärd, följa upp och utvärdera hur lagstiftningen verkställs samt utveckla tjänsterna.

Vid skolorna och läroanstalterna begär man regelbundet respons av eleverna, de studerande och deras föräldrar om t.ex. säkerheten, trivsamtalen, maten och undervisningen. I fråga om yrkesutbildningen finns det särskilda bestämmelser om respons från de studerande, och den insamlade responsen publiceras i utbildningsförvaltningens statistiktjänst.

För insamling av respons från barn och unga inom barnskyddet och i vård utom hemmet har man utvecklat olika metoder i samarbete med bl.a. olika organisationer. Kommunerna använder olika metoder för att samla in respons från barn och unga. Det finns stora regionala skillnader i hur de lokala responsmekanismerna används i praktiken. De organisationer som arbetar med barn och unga har utvecklat responsmekanismer för barn och unga och samlat ihop barnens erfarenheter om sin vardag och sina behov, samt om tjänsterna och hur de kunde utvecklas.

Numerisk bedömning

0	Barn har inte möjlighet att ge respons om lokala offentliga tjänster, och dessa tjänster förutsätts inte heller erbjuda sådana möjligheter
1	Minst två av de angivna offentliga tjänsterna ⁷ har system för att barn ska kunna ge respons om de tjänster som tillhandahålls
2	Minst fyra av de angivna offentliga tjänsterna har system för att barn ska kunna ge respons om de tjänster som tillhandahålls
3	Alla lokala offentliga tjänster som anges måste erbjuda responsystem och har etablerat effektiva system för att samla in och svara på respons från barn

⁷Offentliga tjänster som anges i bedömningsverktyget: utbildning och läroanstalter, vård utom hemmet (t.ex. fosterfamiljer, barnhem), fritid och idrott, kulturtjänster (t.ex. muséer, konstformer), barnskyddstjänster, stöd för invandrare och asylsökande, tjänster inom familjestöd och småbarnspedagogik.

Utvecklingsbehov

- Respons om de lokala tjänsterna bör samlas in mer regelmässigt och systematiskt.
- Responsmekanismerna bör utvecklas i en barnvänligare riktning, och det bör säkerställas att de lämpar sig för olika åldersgrupper och barn med olika förutsättningar (åtkomlighet, tillgänglighet).
- Responsmekanismernas verkningsfullhet bör granskas, och barn som gett respons bör informeras om vilken effekt deras respons har.
- De olika sektorerna och aktörerna (t.ex. kommuner, organisationer, forskare) bör samarbeta mer för att utveckla responsmekanismerna.
- I insamlingen av respons från barn bör man fokusera på att erbjuda flera kanaler och en möjlighet till dialog. De unga betonar att förtroende och begäran om respons är förutsättningar för att de ska våga berätta och fråga om sådant som rör deras egna rättigheter och situationer där dessa inte tillgodoses. Barn och unga kan tycka att det är svårt att ge respons ansikte mot ansikte, och de önskar därför att det ska vara möjligt att ge respons anonymt.

Indikator 10

Barn får stöd för att delta i övervakningen av FN:s barnkonvention (inklusive barnrättskommitténs skuggrapportering) och Europarådets relevanta instrument och konventioner

Kort lägesbeskrivning

Finlands periodiska rapportering om genomförandet av FN:s konvention om barnets rättigheter har under de senaste åren fördröjts upprepade gånger, vilket också har försvårat sammanställningen av alternativa rapporter. Barn deltar endast sporadiskt i övervakningen av konventionens genomförande, och det är dessutom oklart vilken myndighet som ansvarar eller borde ansvara för att stöda barns deltagande i rapporteringen.

Numerisk bedömning

0	Det finns inga arrangemang som stöder barns delaktighet i övervakningen av hur olika instrument för barns rättigheter genomförs
1	Utvalda barn bjuds in och ges stöd för att delta i övervakningen av FN:s konvention om barnets rättigheter
2	Synpunkter från barn med varierande bakgrunder och omständigheter samlas in beträffande genomförandet av FN:s konvention om barnets rättigheter
3	Organisationer som arbetar för barns välfärd får stöd för att systematiskt övervaka genomförandet av FN:s konvention om barnets rättigheter och alla andra instrument för barns rättigheter som medlemsstaten har ratificerat

Utvecklingsbehov

- Den periodiska rapporteringen ska effektiviseras så att rapporterna kan lämnas in inom tidtabell.
- Information om hur barnens rättigheter tillgodoses ska samlas in regelbundet och mer systematiskt från barnen, och denna information ska utnyttjas i den periodiska rapporteringen. För att barnen aktivare och mer systematiskt ska kunna engageras i övervakningen av konventionernas genomförande måste myndigheterna och alla andra som arbetar med barn vara förtrogna med det centrala innehållet i konventionen om barnets rättigheter.
- Kommunerna ska mer systematiskt involveras i beredningen av den periodiska rapporteringen. Kommunernas kunskap och kompetens kunde utnyttjas mer när det gäller att uppmuntra barnen att engagera sig i övervakningen. Kommunerna ska informeras om hur och i vilket skede barn och unga ska involveras i övervakningen. Kommunernas anställda ska erbjudas utbildning om barnets rättigheter och om bedömnings- och övervakningsmekanismerna för konventionen om barnets rättigheter.
- Befintliga datainsamlingskanaler ska till lämpliga delar utnyttjas i barnens deltagande i rapporteringen. Till exempel när det gäller barn och unga i utsatta situationer kan barnens och ungdomarnas åsikter samlas in via olika kamratstödsgrupper och organisationer.

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi